

УДК 712:72.012(438.32)

Ладнюк М.І.,
Національний лісотехнічний університет України, м. Львів

АРХІТЕКТУРНО-ЛАНДШАФТНА ОРГАНІЗАЦІЯ МАЛОГО ДВОРОВОГО ПРОСТОРУ В ІСТОРИЧНІЙ ЗАБУДОВІ МІСТА.

Проведено аналіз двориків історичної забудови Львова. Досліджено архітектурно-планувальну і ландшафтну структуру малого дворового простору, їх зміни у використанні та естетичному сприйнятті.

Ключові слова: малий простір, дворовий простір, дворик, історичне місто, ландшафт.

Вступ. Львів — одне з найстарших міст України, яке за кількістю та цінністю історико-архітектурних пам'яток XII-XX ст. займає провідне місце в Україні. Тут чітко простежуються нашарування усіх стильових епох — від часу його заснування й до наших днів. У місті збереглися не лише окремі пам'ятки архітектури, а й планувальна структура історичного ядра міста, тобто його центральної частини — пл. Ринок з прилеглими кварталами [1].

Мовою архітекторів дворик — невеликий замкнений простір. Який у жодному разі не слід плутати з подвір'ям, що розташовані на периферії міста. Пересічені ж громадяни двір розуміють як місце, куди зазвичай чужі не ходять.

Саме із двором у нас пов'язані чи не найдорожчі дитячі та юнацькі спогади. Ще ціннішою є пам'ять історичних дворових просторів. Особливо багатим на дворики є місто Львів [2].

Кожне місто має свою долю і у кожного своя зовнішність. Вона складається з своєрідного поєднання будівель, контурів вулиць і площ, що не віддільні від ландшафту, а також багатьох інших ознак, сукупність яких визначає своєрідність міста. Визначаються естетичні якості міського довкілля. Враження від окремих міських фрагментів поступово складаються у завершений образ міста, яке існує впродовж багатьох століть і в їх архітектурному вигляді закріплюється історичний досвід поколінь [3].

Неповторних естетичних якостей міське середовище набуває ніби випадково. Впродовж століть, і тому їх потрібно зберігати та посилювати з урахуванням особливостей емоційного сприйняття.

Мета дослідження - проаналізувати дворові простори в щільній історичній забудові міста, з метою виявлення їх архітектурно-планувальної структури, ландшафтно-просторової організації, функціонального використання та естетичного сприйняття.

Матеріали дослідження. Для проведення досліджень вибрано периметральну квартальну забудову площі Ринок, як історичний архітектурний осередок кам'яниць XVI-XVII і XVII-XIX століття (рис.1). З плануванням дворового простору: площа Ринок - будинок з двориком №18.13.8.6.43.40.39.38.29.31; вул. Вірменська - №30.20.2; вул.Театральна - №18.2.12.10; вул.Староєврейська - №15.17; вул.Руська - №4; вул.Федорова - №8.16; вул. Ставропігійська - №11.

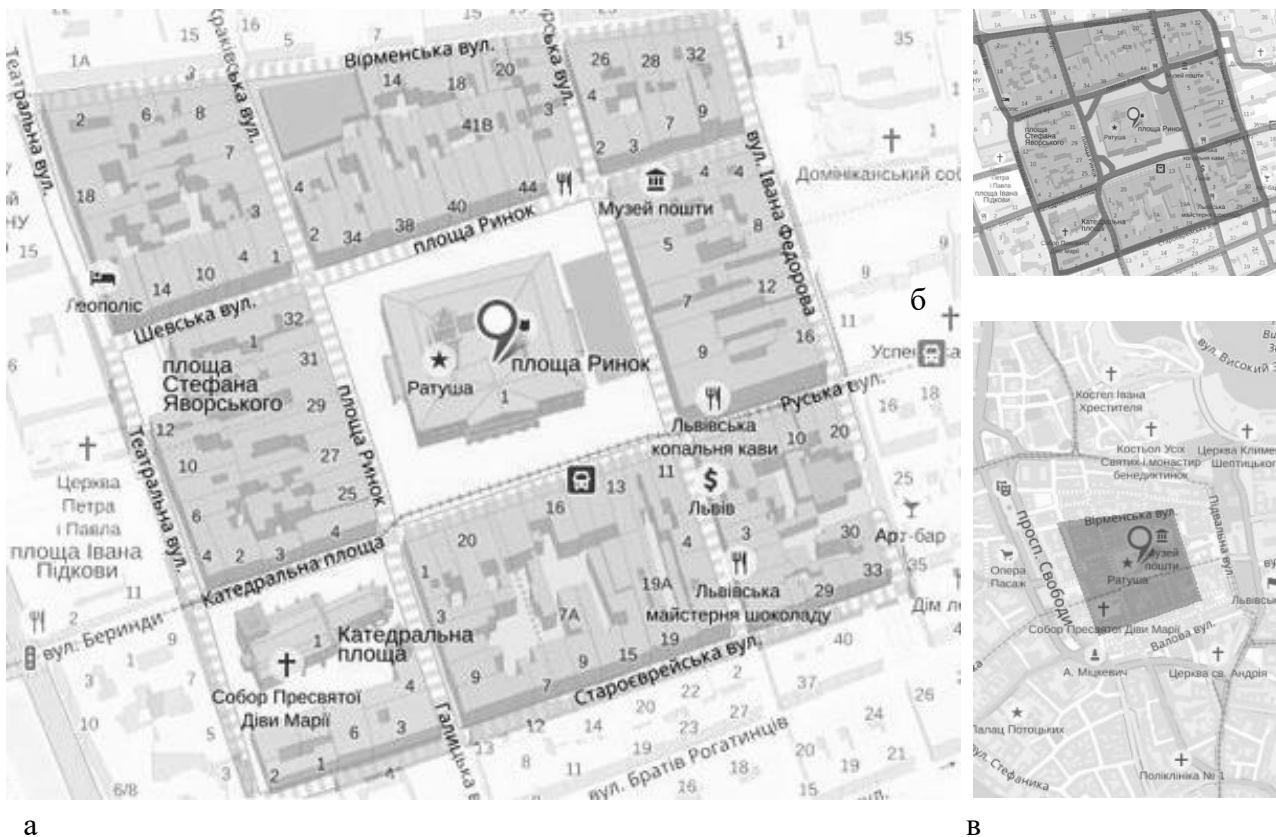
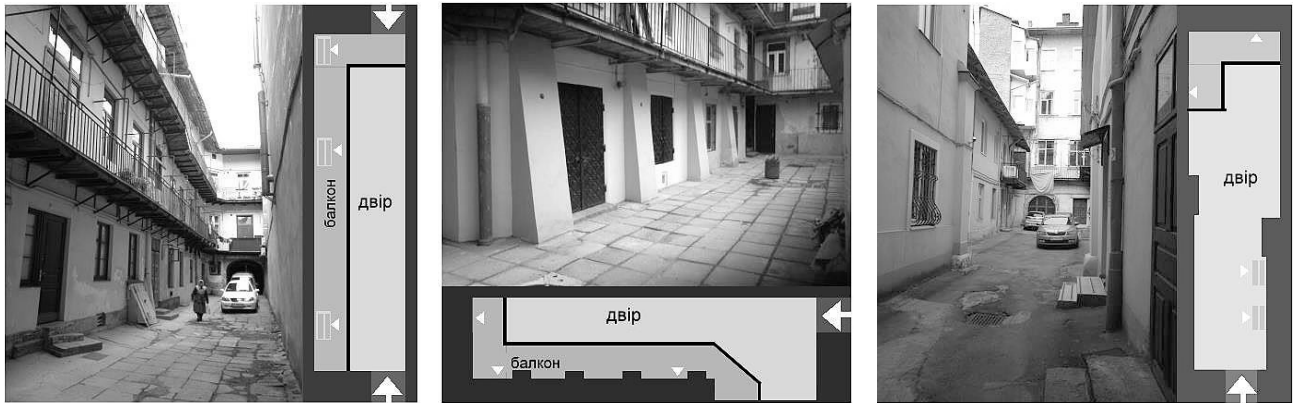

Рис. 1. Опорні матеріали: а-план-схема кварталів; б-схема вулиць; в-ситуаційна схема в межах міста.

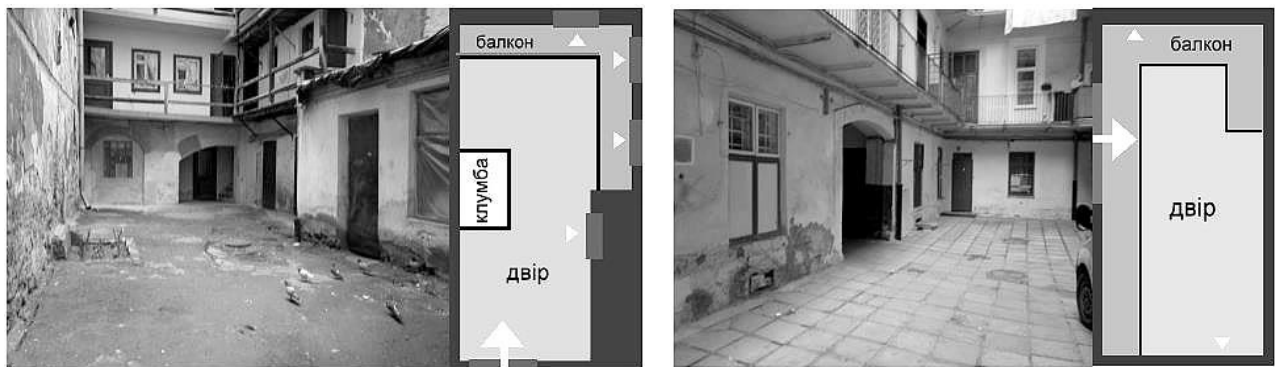
Архітектурно-планувальна і просторова структура двориків. В процесі дослідження виявлено видозміни планування дворового простору, які можна поділити за їх формою: видовжена; прямокутна; квадратна, обмежена, замкнута - “двір-колодязь” і складна “двір-метаморфоза”. Що відрізняються між собою площею і конфігурацією, на які має вплив навколишня архітектура і її поверховість.

- Видовжена форма двориків виявлена заощеженою територією з відсутністю відкритого ґрунту (рис.2).

- Прямокутна форма в плануванні двориків має відкритий простір і більше денного освітлення, з виявом на поверхні ґрунту рудеральної рослинності. (рис.3).

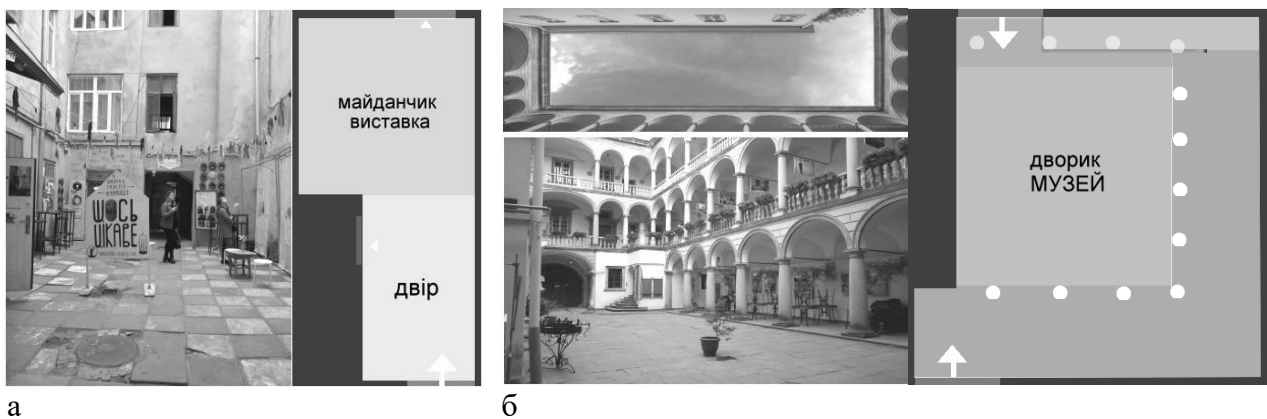

а б в
Рис.2. Дворики видовженого планування: фото; план-схема; а-площа ринок, кам'яниця №8; б-площа Ринок, кам'яниця №38; в-вул. Федорова №16.

а б
Рис.3. Дворики прямокутного планування: фото; план-схема; а-вул. Вірменська №2; б-площа Ринок, кам'яниця №40.

• Прямокутно-квадратне планування зумовлене частковим використанням простору, як майданчика для урочистих чи виставкових подій (рис.4).

а б
Рис.4. Дворики прямокутно-квадратного планування. а-Площа Ринок №13.б-№6

• Обмежене планування відчувається при глухих високих стінах і більшою поверховістю будівлі, з меншою кількістю віконних і дверних отворів. Характерним є обмеженість в просторі й освітленні двору (рис.5).

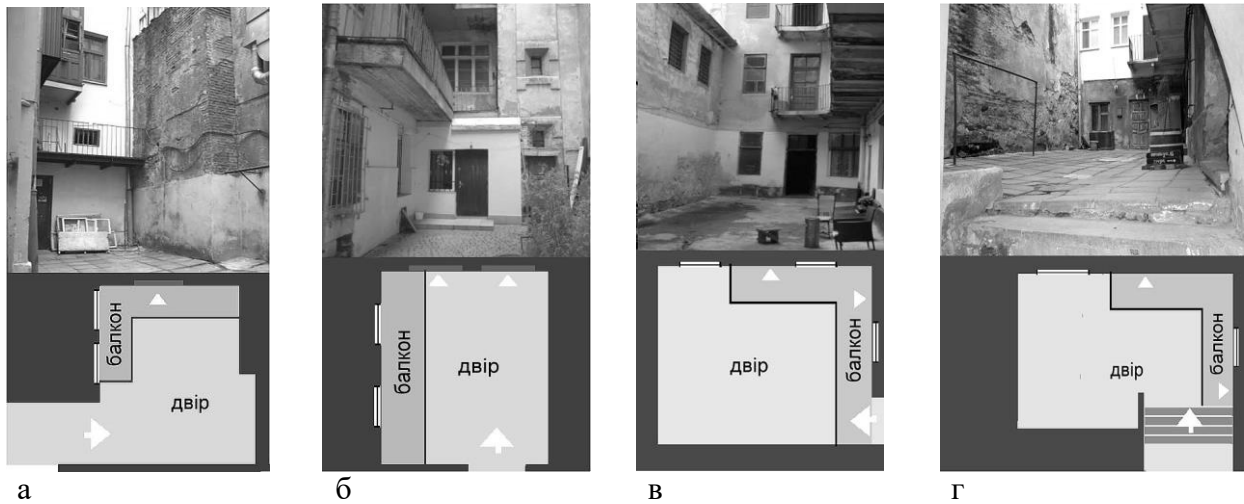

Рис.5. Дворики замкнутого планування. Фото.План-схема. а-Площа Ринок №31, б-вул.Театральна 2, в-площа Ринок №39,г-вул.Вірменська №30.

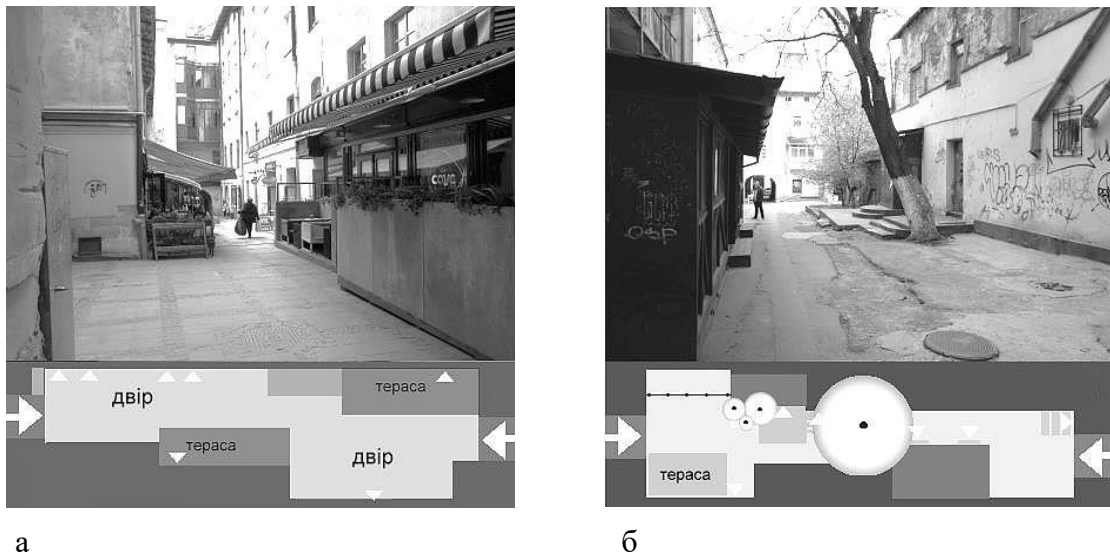
• Замкнене планування - “двір-колодязь”, як світлова ніша дворового простору, на формування яких вплинули масштаби квартальної забудови.

• Складне планування - “двір-метаморфоза”, спотворене добудовою інших споруд, стінок, сходів і додаткових терас.

•В процесі досліджень малих просторів виявлене ще одна планувальна схема двору, яке має форму видовжено-складної конфігурації (рис.6).

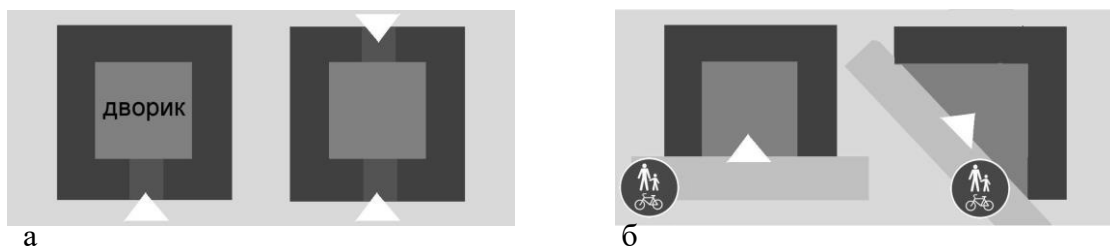
а

б

Рис.6. Дворики видовжено-складної конфігурації: фото; план-схема; а-площа Ринок № 29; б-площа Ринок №18.

Дворовий простір історичного міста утворювався периметральною забудовою цілого кварталу і окремих будівель, які і виступають елементами організації малого простору, а двір перехідним вузлом з вулиці до помешкання. При нашаруванні різноманітних будівель і споруд, їх формотворення і планувальних змін, відбувається боротьба просторів з відчуттям дисгармонії й депресивності.

Архітектурно-просторова організація дворового простору виявилася замкненою і закритою (вище аналізовані двори), обмеженого і напіввідкритого архітектурно-просторового планування (рис.7).

а

б

Рис.7. Схеми просторової організації: а-закритий і замкнений простір; б- обмежений і напіввідкритий простір.

В квартальній забудові виявлені дворики з відкритою формою планування до вуличного середовища, тобто одна із сторін подвір'я виходить на пішохідну чи транспортну вулицю. Їх архітектурно-просторову організацію доповнюють групові посадки і поодинокі рослини, які порушують баланс у співвідношенні

просторів, закриваючи панораму історичних споруд тіньовою завісою. Видимі впливи антропогенного і техногенного характеру (Рис.8.9).

Рис.8. Дворик на площі Соборній №3: план-схема; ситуаційна схема; фотофіксація.

Рис.9. Дворик на площі Д.Галицького №16: план-схема; Ситуаційна схема; Фотофіксація.

Ландшафтна структура малого дворикового простору. В історичних двориках на сьогодні не збереглися колишні насадження, лишень у двох можна побачити ліановидні рослини і поодинокі вікові дерева. Відсутність трав'яного покриття свідчить про екологічні умови, виражені перезволоженням ґрунту і порушенням інсоляційного режиму. Асфальтовані та замощені подвір'я супроводжуються втратою зелені і домінуванням рудеральної рослинності.

Серед досліджених двориків виявлені і окультурені малі простори, з організацією ландшафтного дизайну і флористики (рис.10).

Ландшафтна організація досліджена в існуючих двориках по вулиці Насипна. Як формований "мікроландшафт", що вписався у структуру схилу міського рельєфу, змінюючи і підкреслюючи його (рис.11.12).

Функція двориків не виражена чітко і визначається мешканцями будинків, або набуває громадсько-музейного призначення. Є відкритими просторами для відвідувачів і прохідним подвір'ям двох паралельних вулиць. На сьогодні львівські дворики в стані руйнування, вони не впорядковуються належно історичному середовищу і не відповідають санітарним нормам. В

планувальному аспекті малі простори стають метаморфозами і депресивними через хаотичність забудови додаткових споруд, заощення майданчиків для тимчасової автостоянки, утворення місць збору сміття та непотрібного мотлоху.

Рис. 10. Ландшафтний дизайн дворового простору

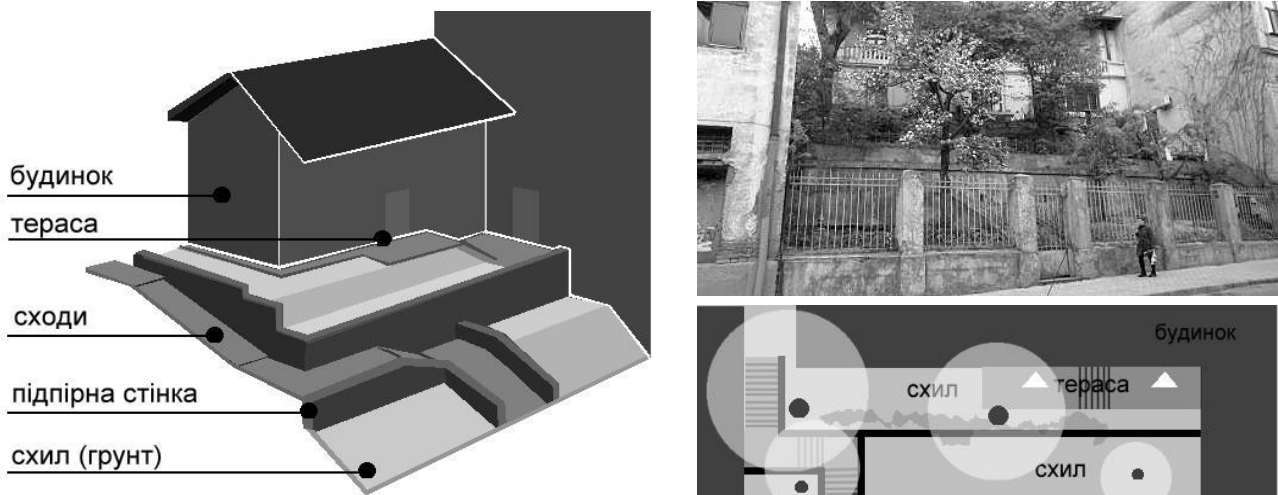

Рис. 11. Дворик на схилі, буд.№3: схема планування рельєфу; фотофіксація; план-схема

Рис. 12. Дворик на ґрунтовому насипі, буд. №5: схема планування рельєфу; план-схема; фотофіксація; ситуаційна схема.

Двори можна вважати основною складовою формування простору міської забудови, як частину історичної спадщини. Причиною руйнування яких є

функціональна невизначеність їх у просторах (житлові, громадські, частково громадські чи приватні), у їх статусі (власник, господар), у функціональному призначенні (рекреаційні, репрезентативні, побутові, культурні, пішохідні).

Естетика формування малого простору мала б перебувати у динамічному переході від природніх до штучних ландшафтів, але вікове нагромадження архітектурних будівель і припасованих до них споруд ускладнює їх співіснування. Архітектурні тусклі барви та зруйновані поверхні викликають відчуття психологічного дискомфорту, а впровадження одноманітних і непропорційних до розміру людини елементів відчуття дисбалансу. Різноманітність процесів життєдіяльності вимагає адекватності форм просторової організації міського середовища. Тому, для кожного з типів дворових середовищ поняття естетики відрізняються. Гармонія, цілісність та єдність людини і простору – питання, які вважаються суб'єктивними і залежать від психоемоційного стану індивіда.

Підсвідомо закладена дисгармонія дворового простору, недбале ставлення до виявлення невідповідності просторових утворень поступово виконало свою деструктивну дію. Замкнене середовище стало специфічним середовищем, конфігурацію і структуру якого визначила периметральна історична забудова, де архітектурні споруди мають пріоритет в сприйнятті і осмисленні простору. Отже, виникає потреба вдосконалення екологічної, функціональної та естетичної організації простору двориків, які на даний момент викликають суперечливі відчуття.

Висновки. Внутрішні дворики можна вважати “світловими колодязями”, основними джерелами природного освітлення внутрішнього і зовнішнього архітектурного простору. Які за своєю суттю є продовженням інтер'єру помешкань і екстер'єру будинків, та перехідними просторовими вузлами, своєрідними осередками відпочинку і захисту від навколишнього середовища та його факторів.

На основі проведених досліджень в історичній частині міста Львова, виявлено багато внутрішньоквартальних просторів (дворик). Їх різноманітність за формою планування, функцією, конфігурацією й ландшафтним плануванням. Стан яких потребує проведення реставрації, реновації і благоустрою.

Для покращення естетичності двориків слід опрацювати наступні проблеми:

- визначення функціональності дворового простору, його статусу і призначення;
- благоустрій території з метою відновлення старовинного мощення, освітлення і малих архітектурних форм;

- реставрація історичної архітектури, реновація прибудинкових додаткових споруд;
- організація пішохідного шляху, вхідного і в'їзного руху у дворовий простір;
- планування на території окремих локальних зон для відпочинку із формуванням структури дворового простору з використанням рослинності;
- використання природних, штучних елементів та матеріалів в поєднанні із засобами дизайну, з забезпеченням видозміни в часі;
- максимальне впровадження рослин і інших природних елементів у малому просторі для поліпшення естетики та екології середовища.

Подолання неузгодженого архітектурно-просторового формування двориків за рахунок створення природних засобів взаємопов'язаних просторів, які б відповідали характеру функціональних потреб мешканців і відвідувачів, є одне з пріоритетних завдань ландшафтного дизайну в удосконаленні якостей дворового простору.

Література

1. Вуйцик В.С. Державний історико-архітектурний заповідник у Львові. – Львів: Каменярь, 1991. – 175 с.
2. Худицький В. Львівські дворики. Строительство и реконструкция. 2003.-45 с.
3. Фомін І.О. Основи теорії містобудування. Посібник. Київ. Наукова думка, 1997. – 188с.
4. Просторовий підхід до обґрунтування архітектурних рішень [Текст]:навч.пос./М. Габрель, М. Габрель. – Львів: СПОЛОМ, 2016. - 284с.
5. Вергунов А.П., Денисов М.Ф., Ожегов С.С. Ландшафтное проектирование: учеб.пособие для вузов. –М.: Высшая школа, 1991. – 240 с.
6. Нефедов В.А. Ландшафтный дизайн и устойчивость среды.– СПб., 2002.-295 с.

Аннотация

Проведен анализ двориков исторической застройке Львова. Исследовано архитектурно-планировочную и ландшафтную структуру небольшого дворового пространства, его трансформацию в процессе использования и эстетическое восприятие.

Ключевые слова: небольшое пространство, дворовое пространство, дворик, историческая часть города, ландшафт.

Annotation

Conducted analysis of historic buildings courtyards Lviv. Studied architectural planning and landscape structure small yard space, their change of use and aesthetic perception.

Keywords: small space, yard space, courtyard, historical city landscape.